

M. VAL.

MARTIALIS EPIGRAMMATON

LIBRI XV.

hoc est,

In Amphitheatrum Cæsaris	Liber I.
Epigrammaton variorum	Libri XII.
Xeniorum	Liber I.
Apophoretorum	Liber I.

*Ad vetustiorum codicum fidem diligenter emendati,
apposita ad marginem varietatelectionum, aliquot
etiam Epigrammatis recens aucti, ac doctorum vi-
rorum, præcipuè HADRIANI IVNII
scholijs illustrati.*

VIRITIE DVCE;

COMITE FORTVNA.

LUGDVNI,
APVD ANT. GRYPHIVM.

M, D, LXXXVIII. Google

Vidimus, accepit fabula prisca fidem.

Nec se miretur, Caesar, longæua vetustas:

Quicquid fama canit, donat arena tibi.

Blanditur Cæsari. VI.

Belliger inuictis quod Mars tibi scuit in armis,

Non satis est, Caesar, scuit & ipsa Venus.

Prostratum Nemees & vasta in valle leonem,

Nobile, & Herculeum fama canebat opus.

Prisca fides taceat: nam post tua munera, Caesar,

Hæc iam fœminea vidimus acta manu.

Pœna Laureoli. VII.

Qualiter in Scythica religatus rupe Prometheus

*Assiduam * nimio pectore pavit auem,*

Nuda Caledonio sic pectora præbuit vrsò

Non falsa pendens in cruce Laureolus.

Vivebant laceri membris stillantibus artus,

Inq; omni nusquam corpore corpus erat.

Denique supplicium dederat necis ille paternæ,

Vel domini iugulum foderat ense nocens:

Templa vel arcano demens spoliauerat auro,

Subdiderat seuas vel tibi, Roma, faces:

Vicerat antiquæ sceleratus crimina fame,

In quo, quæ fuerat fabula, pœna fuit.

De Dædalo. VIII.

Dadale, Lucano cum sic lacereris ab vrsò,

Quàm cuperes pennas nunc habuisse tuas!

De rhinocerote. IX.

Præstitit exhibitus tota tibi, Caesar, arena,

Quæ non promisit prælia rhinoceros.

*nudo.

O quàm terribiles exarsit pronus in iras!
 Quantus erat cornu, cui pila taurus erat!
 De leone, qui gubernatorem
 offendit. X.

Laferat ingrato leo perfidus ore magistrum,
 Ausa tam notas contemere manus.
 Sed dignas tanto persoluit crimine pœnas:
 Et, qui non tulerat verbera, tela tulit.
 Quos decet esse hominum tali sub principe mores,
 Qui iubet ingenium mitius esse feris!

De vrsu. XI.

*Implic-
 citus.

Præcepit sanguinea dum se rotat vrsus arena,
 *Implicitam visco perdidit ille fugam.
 Splendida iam tectis cessent venabula ferro,
 Nec volet excussa lancea torta manu.
 Deprendat vacuo venator in aere prædam.
 Si captare feras aucupis arte placet.
 De sue, quæ ex vulnere peperit. XII.
 Inter Cesarea discrimina seuæ Diana
 Fixisset gravidam cum leuis hasta suem,
 Exfiliit parius misera de vulnere matris.
 O Lucina ferox, hoc peperisse fuit?
 Pluribus illa mori voluisset saucia telis,
 Omnibus ut natis triste patèret iter.
 Quis negat esse satum u. aeterno funere Bacchum?
 Sic genitum numen credite: nata fera est.

De eadem. XIII.

Ista grauitelo, confessaque vulnere mater
 Suis pariter vitam perdidit, atque dedit.

O quàm

O quàm certa fuit librato dextera ferro!

Hanc ego Lucina credo fuisse manum.

Experta est numen moriens vtriusque Diana,

Quaque soluta parens, quaque perempta fera est,

De sue prægnante. XIII.

Sus fera iam grauior, maturi pignora ventris

Emisit fœtum, vulnere facta parens.

Nec iacuit partus, sed matre cadente cucurrit.

O quantum est subitis casibus ingenium!

De Carpophoro. XV.

Summa tua, Meleagre, fuit qua gloria fama,

*Quantula Carphori portio, fusus aper?

Ille & præcipiti venabula condidit vrsò,

Primus in Arctoï qui fuit arce poli.

Stravit & ignota spectandum mole leonem,

Herculeas potuit qui decuisse manus,

Et volucrem longo porrexit vulnere pardum.

Premia cum laudis ferret, adhuc poterat.

De tauro. XVI.

Raptus abit media quòd ad athera taurus arena,

Non fuit hoc artus, sed pietatis opus.

Vexerat Europen fraterna per aquora taurus,

At nunc Alciden taurus in astra tulit.

Caesaris atque Iouis confer nunc *stemma iuuentus: * Schema

Par onus vt tulerint, aliùs iste tulit. iuencos.

De supplice elephante. XVII.

Quòd pius, & supplex elephas te, Caesar, adorat,

Hic modò, qui tauro tam metuendus erat.

Non facit hoc iussus, nullòque docente magistro:

Crede

M. VAL. MARTIAL.

Crede mihi, numen sentit & ille tuum.

De tigride, & leone. XVIII.

Lambere securi dextram consueta magistri,

Tigris ab Hyrcano gloria rara iugo.

Seua ferum yabido laceravit dente leonem:

Res noua, non vllis cognita temporibus.

Ausa est tale nihil siluis dum vixit in altis:

Postquam inter nos est, plus feritatis habet.

De elephante. XIX.

Qui modo per totam, flammis stimulatus, arenam

Sustulerat raptas taurus in astra pilas,

Occubuit tandem, cornuto ardore petitus,

Dum facilem tolli sic elephanta putat.

Affentatur Cæsari. XX.

Dum peteret pars hac Myrinã, pars illa Triumphũ,

Promisit pariter Cæsar vtraque manu.

Non potuit melius litem finire iocosam.

O dulce inuicti principis ingenium!

Ad Cæsarem. XXI.

Quicquid in Orpheo Rhodope spectasse theatro

Dicitur, exhibuit, Cæsar, arena tibi.

Repserunt scopuli, mirandãque silua cucurrit,

Quale fuisse nemus creditur Hesperidum.

Affuit immixtum pecudum genus omne ferarum,

Et supra vatem multa pependit auis.

Ipse sed ingrato iacuit laceratus ab urso,

Hac tamen vt res est facta, ita ficta alia est.

De rhinocerote. XXII.

Solicitant pauidi dum rhinocerota magistri,

Séque

Sæpe diu magna colligit ira fere,
Desperabantur promissi prælia Martis,
Sed tamen is redijt cognitus antè furor.
Namque grauem gemino cornu sic extulit vrsum,* * vrum.
Iactat vt impositas taurus in astra pilas.

De Carpophoro. XXI II.

Dorica quam certo venabula dirigit iclu
Fortis adhuc teneri dextera Carpophori!
Ille tulit geminos facili ceruice iuencos,
Illi cæssit atrox bubalus, atque bison.
Hunc leo cùm fugeret, præceps in tela cucurrit.
I nunc, & lentas corripe, turba, moras.

De naumachia Domitiani. XXI III.

Si quis ades longis serus spectator ab oris,
*Cui lux prima sacri muneris * ipsa fuit.* * ista
Ne te dicipiat ratibus nãualis Enyo,
Et par vnda fretis, hïc modò terra fuit.
Non credis? spectes, dum laxent aquora Martem:
Parua mora est, dices, hïc modò pontus erat.

De Leandro. XX V.

Quòd nocturna tibi, Leandre, pepercerit vnda,
Desine mirari, Cæsaris vnda fuit.
Cùm peteret dulces audax Leandrus amores,
Et fessus tumidis iam premeretur aquis,
Sic miser instantes affatus dicitur vndas,
Parcite, dum propero, mergite, dum redeo

De natatoribus. XX VI.

Zusit Nereidum docilis chorus aquore toto,
Et vario faciles ordine pinxit aquas.

Galericulum. L.

*Ne latet immundum nitidos ceroma capillos,
Hac poteris madidas condere pelle comas.*

Strigiles. LI.

*Pergamus has misit curuo * distringere ferro:
Non tam sepe teret lintea fullo tibi.*

* V. de-
stringere.

Guttus corneus. LII.

*Gestivit modo fronte me iuuenicus,
Verum rhinoceros a me * putabis.*

* V. puta-
bas

Rhinoceros. LIII.

*Nuper in Ausonia domini spectatus arena.
Hic erit ille tibi, cui pila taurus erat.*

Crepitaculum. LIIII.

*Si quis plorator collo tibi vernula pendet,
Hac quatiat tenera garrula sinistra manu.*

Flagellum. LV.

*Proficies nihil hoc, cadas licet usque flagello,
Si tibi purpureo de grege currit equus.*

Dentifricium. LVI.

*Quid mecum est tibi? me puella sumat,
Emptas non soleo polire dentes.*

Myrobalanum. LVII.

*Quod nec Virgilius, nec carmine dixit Homerus,
Hoc ex unguento constat, & ex balano.*

Aphronitrum. LVIII.

*Rusticus es, nescis quid Græco nomine dicar:
Spuma vocor nitri, dicor & aphronitrum.*

Opobalsama. LIX.

*Balsama me capiunt, hæc sunt unguenta virorum,
Delicias*

tâque, & aromata sparguntur. Vnde Musa sparsiones, odoratis imbres vocat: vbi alij legunt adoratos, quod sparsionem populus adoret imbrem simulantem. Hic autem nimbi nomine crocum intelligit, cuius ea regio erat fertilissima: vnde infra libr. æcimo, Nimbis ebrua Nicerotianis. Sed & sparsi croco fuisse theatra testatur Mart. alibi. Prop. Pulpita solennes non oluere crocos.

4 Getulis] Alij legunt, Gyaris, qua videtur commodior lectio: nam eo, propter loci maximas incommoditates nocentes deportabantur. nec cepit arena] Hoc est, non sunt feris obiecti in theatro, sed miserissimo exsilio sunt multati.

5 In quo quæ fuerat fabula] Multos quum afficeret supplicio Domitianus, non sine spectatorum voluptate eos interire voluit: ideo inter ceteras, quasdam recitari iussit tragœdias, vt damnati alicuius personam representantes morientis, verè non fictè interirent.

7 Laureolus] Fabulam scripsit Navius, in qua Laureolus in crucem suffixus introducebatur. Hanc personam Lentulus nobilis ciuis Romanus, Domitiano imperante, egerat: qui cum ob sua flagitia, tum principis seuitia, non solum Laureolum egit, sed & vera morte expressit. Vide Iuven. Sat. I I X. inque omni] Id est, tam deformis ex membrorum laceratione euaserat, vt nihil humani in eo deprehenderetur.

Ep. 9. non promisit] Vel quod ex aspectu tantam feritatem non proferebat, vel quod ei non soleat esse pugna cum tauro. Prælia Rhinoceros] Quid sit Rhinoceros, vide apud Plinum lib 8. cap. 20. Notandum autem à Lucilio etiam dici Rhinoceros, eum, qui dente eminente bronchus est Eius versus est, Bronchus Bouillanus dente aduerso eminulo, hic est Rhinoceros. Is autem est, qui à Græcis vocatur,

ὁ τὸ ἄνω χεῖρ & ὠδὸν κόσπila] solebant vestibus pūnicis in globum convolutis bestia ad pugnam irritari: quibus rhinoceroti non fuit opus, nam, viso tauro, statim est efferratus.

11 Implicitam visco] Hic quidam legunt implicitus. Viscus autem hic more veterum pro rete sumitur à tenacitate, deprendat] Adulatur principi, dicens, in posterum venatores fiant aucupes, quando principis industria aucupes facti sunt venatores.

12 Dianæ] Dianam capit pro venatione, sicut Ceres pro pane, Bacchus pro vino sumitur. Quis negat esse] Unde Pind. in Olymp. Ode 2. Ἰώει μὲν εἰν ὀλυμπίαις Αποθωνοῖσα βρόμω Κεραυνῶ θαννίθερα Σεμίλα. & paulò post, φίλῃ δὲ παῖς ὁ Κισσοφόρος.

15 Adhuc poterat] Id est, cum iam ex ingenti labore, quem in conficiendis tot feris exanchlaenerat, posset videri fessus, adhuc vires integras habebat, ad alias sternendas.

16 At nunc Alcidem] Per Alcidem, Domitianum intelligit, qui Herculem se voluit appellari. Stemma iuventus) Ianus Doeza restituit, schema iuencos, ut dicat, compone inter se tauros Iouis, & Caesaris schema, id est figuram: sicut enim mentitus taurum, Iupiter Europem per mare vexerat, ita Domitianus, Ioni amulus sub tauri specie inter spectacula productus, Herculem in calum sustulit. Utitur autem schematis voce infra lib. 3.

20 Myrinum] Myrinus, & Triumphus, videntur propria gladiatorum nomina.

21 Affluit immistum] Aliqui codices legunt, Affluit immistum pecori genus omne ferarum. Res est facta] Id est, in hac fabula cetera omnia sunt ex artificio tantum representata: hoc unum autem, quod Orpheus fuerit discerptus, fuit re vera factum.

22 Gemino] Nam rhinoceros duo habet cornua, quo-

rum alterum insigni magnitudine ex naribus exstat, alterum supernè erūpit, exiguum quidem, sed validissimum. Hæc Domitius, omnium auctorum opinioni refragatus: nec enim illi (vt opinatur) assentitur Pausanias, cuius hæc verba, ὅτι σφίσιον ἐπ' ἀκροῦ τῆ ῥινό ἐν ἰνᾶσιν κίρασι, καὶ ἄλλο ὑπερ' αὐτὸ ἔ μέγα. ἐπὶ τῆ κεφαλῆς ἔδ' ἀρχὴν κίρασι δέσμι, de Rhinocerate explicat; quum illa Pausanias intelligat de Aethiopico tauro, qui etiam Rhinoceros vocatur. Hic igitur huius loci sensus est: vt vrsum videlicet à rhinocerate cornu illo vnico elatum eiectatūque sentiat grauem gemino cornu (hoc est tauro) futurum, cui sunt cornua gemina, vt cornu sit datiuū non ablatiuī casus: & hoc quidem vt rei miraculum magis extollat. vrsum] Hadr. Iunius cum Iano Doëza sentit, vrsum, legendum esse; quod tauri feri genus est, magnitudine paulò infra elephantem: vt dicat, Amphit. vrsum, quamuis gemino, eoque ingenti cornu munitum, à rhinocerate, cui vnum est in naso non magnum, facillè confectum, & elatum fuisse, tanto maiore miraculo. Atque hac ratione falsum est, quod ex Comment. est allatum, geminum esse rhinocerotis cornu. Iun.

23 Dorica quàm] Id est, Laconica. Inuentus enim Laconum montes assidue venatu lustrabat venabula gerens: nemo autem ignorat, eos Dorici generis fuisse.

Vel potius Dorica venabula vocat, à Doride, in qua est Pindus; mons optima ferax materia ad hastilia. Certè Dorica etiam erat armatura certi cuiusdam sui generis, vt ab Hesychio refertur, & Doricum pro Græco audiri potest. ille tulit geminos, &c.] Ab eo dicitur duos esse tauros in arena interfectos: sed vel iocosè, facillè tulit hoc præmium casorum duorum iuuenorum, neque eo cernix eius laborauit facili nisiu portantis: vel sine ioco, facillè sustulit, & interfecit. bones, eorum cernice ad conficiendum minimè dura, &

repugnante: unde Lucret. lib. 6. precipitesque cadunt
 molli cernice profusa. Turn. Atque hison] Bisontes
 Plinius lib. 8. cap. 15 iubatos vocat, & boum ferorum
 genus aliquod fuisse significat. Vide etiam Pausan. in
 Phoc. Oppian. lib. 2. Cynig. Et lentas, &c.] Solebant
 spectatores pugnantem feram planctu excitare ad fu-
 gam. Dicit ergo, non opus esse id facere, cum Carpopho-
 rus est in arena: nam ferae per se statim, eo viso, fugam
 arripunt. ibid. 24.

Ipsa fuit] Ianus Dsèxa putat legendum, ista fuit:
 ut sensus sit, qui ante hunc diem in vrbe non fuisti. Ne
 te decipiat ratibus naualis Enyos.] De nauachia
 Domitiani sic Tranquillus in eius vita: Edidit naua-
 les pugnas penè iustarum classium, effosso & cir-
 cunducto iuxta Tiberim lacu: atque inter maxi-
 mos imbres prospexit.

26 Fuscina dente minax.] Fuscina, telum est trifidum,
 quo retiarii in ludis gladiatorijs utebantur.

27 Numeretur] Quasi dicat, si Hercules tantum ce-
 lebratur, qui diuersis temporibus duodecim tantum
 monstra domauit, quantum erit celebrior Carpophorus,
 qui vno in certamine viginti feras prostrauit?

28 Augusti laudes] Alludit ad illud classiarium
 praeludium, quo Augustus, ut Suet. refert, tota hieme
 milites in Lucrino lacu exercuit, quo ad bellum Sicu-
 lum redderentur aptiores.

A N N O T A T. I N L I B. I.

In Epist. v.

L Atinè loqui fas sit.] Latine loqui ponitur pro
 simpliciter, & aperte, ingennè, & sine dissimula-
 tione, ac integumento verborum loqui. Turneb.

2 Libertum secundum.] In patronorum libertis or-
 do quidam fuit, & quidam primi, quidam secundi vo-
 cabantur, quod alteri apud patronum priorem locum
 obtinerent, alteri proximum. Ergo primi, & secundi
diceban